

Наталія Христова,

ст. н. с. Українського державного науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КАТАЛОГІВ У ДЕРЖАВНИХ АРХІВАХ ТА РУКОПИСНИХ ПІДРОЗДІЛАХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ

Залучення до суспільних процесів колосальних обсягів ретроспективної документної інформації надало особливої актуальності питанням створення джерел другого документального рівня, зокрема каталогів до архівних та рукописних фондів. У статті розглядається питання формування каталогів в архівах та рукописних підрозділах бібліотек у 20-90-х роках ХХ ст., розвиток основних методичних засад їх створення, порушується проблема доцільності побудови систематичного каталогу.

Політичні, економічні, технологічні зміни, які відбуваються сьогодні у світі, безпосередньо торкаються архівів та бібліотек, що зумовлюється, передусім, їх важливою соціальною місією - зберігання ретроспективної документної інформації. Останнім часом активно розробляється проблема актуалізації інформації, котра міститься в архівних та бібліотечних фондах. Це пов'язано із залученням колосальних обсягів інформації до суспільних процесів, можливостями значного впливу ретроспективної інформації на духовну культуру, яка формує основи національно-державної ідентифікації українського народу. Важливим елементом цього процесу є вивчення історії формування науково-довідкового апарату (далі - НДА) в архівах та рукописних підрозділах бібліотек України, аналіз його сучасного стану, перспектив адаптації й перебудови в сучасних умовах історичного розвитку держави.

Питання історичного розвитку НДА в архівах і рукописних підрозділах бібліотек пов'язані з багатьма аспектами специфіки архівної та бібліотечної справи, формуванням Національного архівного й державного бібліотечного фондів України, їх методологічних і методичних засад, а також розвитком архівознавства й бібліотекознавства, археографії та бібліографії, що мають як спільні тенденції, так і відмінності в організації. Разом з тим сучасні вимоги до НДА - це подолання специфіки архівної та бібліотечної справи і спільне розв'язання проблеми інформатизації докумен-

тної інформації. Одним з важливих аспектів цього питання є проблема формування такого типу НДА, як каталоги в державних архівах та рукописних підрозділах бібліотек, їх трансформації в сучасні види й форми, організація бібліотечного та архівного тематичного описування як методики репрезентації інформації. Відомо, що дослідники і практики традиційно послуговуються різними джерелами другого документального рівня: описами, путівниками, каталогами, покажчиками, оглядами, котрі розкривають склад та зміст архівних документів у цілому, одного або кількох фондів, частини фонду тощо. При цьому архівісти й бібліотекарі переймаються проблемою забезпечення доступу до окремого документа, тому створення каталогів стало одним із пріоритетних напрямів архівної та бібліотечної справи. Розглянемо, як відбувався процес формування каталогів до архівних документів у державних архівах і рукописних підрозділах бібліотек України.

Підкреслимо, що формування каталогів в останніх розпочалося значно раніше, ніж в архівних установах. Уже на початку 1920-х років у Всенародній бібліотеці України вивчалася світова практика організації фонду й каталогізації рукописних колекцій. Усвідомлюючи нагальну потребу швидкого опрацювання, обліку та залучення до наукового обігу численних рукописних документів, у 1921 р. перший керівник відділу рукописів - відомий історик, літературознавець Г.П.Житецький - підготував загальну інструкцію про облік та описування матеріалів. Після розгляду Радою бібліотекарів і представниками Тимчасо-

вого Комітету по заснуванню бібліотеки цю інструкцію затверджено як основний документ для найціннішого фонду Бібліотеки [1]. Згідно з ним, на кожен інвентарний запис складалася картка для загального каталогу ВБУ і покажчиків відділу рукописів: 1) назв авторів; 2) прізвищ осіб та ін. власних імен; 3) назв місцевостей; 4) назв речей (предметний); 5) дат (хронологічний). Слід наголосити, що започаткована Г.П.Житецьким система детального поодиночного описування й донині є загальним принципом науково-технічного опрацювання рукописів у Національній бібліотеці України імені В.І.Вернадського, Львівській науковій ім. В.Стефаника НАН України, Одеській та Харківській наукових бібліотеках.

Із середини 20-х років, одночасно з інвентаризацією, розпочалося дублювання записів на картці та формування алфавітного й хронологічного каталогів. Оскільки записи в інвентарному описі мали переважно подокументний характер, каталожні картки відображали подокументний склад фонду. Надалі, зі зростанням обсягів робіт, до інвентарного опису документів включалося й групове предметно-тематичне, яке отримало ранг одиниці збереження. Інвентарне описання спочатку відображало бібліотечну специфіку. Оскільки воно складалося як опис поточних надходжень, інвентар не міг бути закритим, а тому до нього не можна було скласти допоміжний довідковий апарат, а саме - іменний, хронологічний, предметний, географічний покажчики. Ця специфіка взаємозв'язку інвентарного описання та каталожної картки, що склалася в 20-ті роки, й досі залишається принциповою характеристикою бібліотечного НДА.

У розроблених В.О.Козловським правилах скорочення описання на каталожній картці, за якими здійснювалася до 1926 р. каталогізація літератури в бібліотеках, було враховано не тільки нові фактори суспільно-політичного життя і термінологію радянського періоду, а й світові здобутки каталогографії та бібліографії, а також специфічні умови діяльності ВБУ. Правила стали першим кроком до уніфікації каталожного описання й мали на меті скоротити його за рахунок анулювання в тексті титулів та звань, звернень, часто вживаних слів тощо, залишивши змістовну інформацію [2]. Водночас проводилося індексування інформації карток за окремими галузями знань чи за окремими схемами або ж за принципами, передбаченими десятковою класифікацією [3].

У 1926 р. Другою всеросійською конференцією робітників наукових бібліотек та нарадою наукових бібліотек України були прийняті рішення про централізовану каталогізацію і складання зведених каталогів. Відтоді розпочалася уніфікація бібліо-

течної каталогізації [4]. Були встановлені також основні елементи бібліографічного описання на картці: автор, зміст, зовнішня характеристика, анотація до змісту, умови доступу до книжки, класифікаційні дані (індекси, предметні рубрики тощо). В.О.Козловський запропонував розпочати створення єдиної каталогографічної інструкції, насамперед у наукових бібліотеках, а згодом поширити її дію на всі бібліотеки УСРР. За взірцем було запропоновано взяти англо-американську інструкцію, пристосувавши її для вітчизняних бібліотек [5]. Визначалися основні види каталогів - предметний, систематичний, алфавітний - для бібліотек різного спрямування. Для наукових бібліотек найзначущим вважався предметний каталог, що мав охоплювати всі види й типи бібліотечних фондів (у тому числі спеціальних видань, рукописів та рукописних книг), усі напрями розвитку знань і культури, деталізуючи їх відповідно до потреб сучасної науки, різного рівня підготовки читачів тощо [6].

ВБУ разом з іншими науковими бібліотеками розробляла загальну інструкцію з каталогізації, проблеми створення алфавітного, предметного та систематичного каталогів, методику каталожного описування різних типів. При Бібліотеці було організовано групу зі створення уніфікованої інструкції з каталогізації.

За інструкцією по складанню абеткового каталогу, розробленою 1927 р. Н.В. Піскорською, він готувався латиницею і кирилицею; інвентарі та твори без зазначення автора об'єднувалися в один алфавітний каталог за першим словом назви. Авторські твори систематизувалися за таким принципом: 1) повні зібрання; 2) збірки та хрестоматії; 3) окремі твори [7]. Принцип алфавітизації за першим словом назви був покладений в основу першого карткового каталогу відділів рукописів ВБУ. До каталогу не включалися рукописи, що мали друковані або рукописні інвентарі дореволюційного часу. Це значною мірою пояснювало незмінність аж до 50-х років НДА рукописних підрозділів, що ґрунтувався на поодиночному інвентарному описуванні впродовж десятиліть.

Постанови уряду щодо перебудови бібліотечної роботи в 30-х роках вплинули й на формування НДА рукописних підрозділів. Рукописні фонди визнавалися неактуальними для формування національних духовних орієнтирів, і створення НДА до них було фактично припинено. Розпочалося створення картотеки рукописів з актуальних питань соціалістичного будівництва та приурочених до святкування революційних дат.

Війна та післявоєнна реконструкція народного господарства затримали вирішення питання про організацію фондової класифікації ще на десятки років. Лише в 50-х роках почалася організація

рукописного фонду за принципами архівної класифікації, а в межах його - за одиницями збереження, розроблення принципів організації НДА та наповнення каталогів картками. Реорганізація НДА до архівних документів бібліотек, її зміст зумовлювалися розробленими в ті часи бібліотекознавчими концепціями ролі науково-пошукового апарату (далі - НПА) бібліотеки у вихованні нової людини. Розвивається ідея керівництва читанням, виникає новий тип НПА - «рекомендаційні каталоги», запропоновані радянським ученим, ідеологом нової теорії каталогів З.Амбарцумяном [8]. Унаслідок післявоєнної переінвентаризації фондів та приведення каталогів у відповідність з наявними фондами здійснюється поділ каталогів на читацькі й службові, вводяться єдині інвентарні книги, створюються топографічні, виникають рекомендаційні каталоги та рекомендаційні бібліографічні списки літератури [9].

Належно редагувалися читацькі каталоги, до них включалися лише ті твори, які сприяли підвищенню ідейно-теоретичного рівня трудящих, відповідали інтересам основних контингентів читачів, широко відображали марксистсько-ленінське вчення. Оскільки нові надходження, як правило, складалися з обов'язкового примірника, доукомплектування літературою здійснювалося винятково за актуальною та «дозволеною» тематикою, читач був фактично ізольований від величезних за обсягом дореволюційних фондів і тих, що опинилися у «резерві». Така система домінувала і в обслуговуванні читачів, і в роботі над каталогами, що обмежувало вибір літератури, свободу читання [10].

Ці тенденції безпосередньо вплинули на розвиток НДА рукописних підрозділів бібліотек, котрі містили величезну кількість документів, які не вважалися необхідними для формування ідеології та самосвідомості радянської людини, а тому не були відображені в загальних каталогах. Оскільки систематичний та предметний каталоги не знайшли поширення в рукописних відділах у зв'язку зі складністю предметизації матеріалів та невідповідністю розробленої класифікації творів друку, розроблення рекомендаційних каталогів, інших каталогів і картотек реалізовано в 50-х роках. Тоді виникають картотеки рукописних матеріалів до основних революційних дат, ювілеїв класиків літератури, визнаних радянською владою, історії матеріалістичного вчення, готуються окремі штучні картотеки та описи колекцій рукописних документів, що ґрунтуються на тематичному або поіменному принципі - «гоголіана», «шевченкіана» та ін., картотеки з історії техніки й природознавства тощо.

У 50-60-х роках розпочалося переведення відділів рукописів на пофондовий облік та топографічне

розміщення фондів, формувалися окремі архівні фонди. Впровадження пофондового описування мало суттєве значення для розкриття фондів, поступового переведення рукописних відділів на методи архівного обліку, опрацювання та зберігання.

Водночас для рукописних підрозділів характерним було створення власних методів описування фондів, що не збігалися з бібліотечними та архівними. Хоча панування інвентарної системи до 60-х років тривало, в рукописних підрозділах вводився фондовий каталог, доступний читачам, картки відповідали послідовності та змісту інвентарного опису, але матеріали обмеженого доступу у фондових каталогах не відображалися. У практику роботи рукописних підрозділів не впроваджувалася Схема єдиної класифікації документної інформації в систематичних каталогах (далі - СЄК) державних архівів (радянський період) (М., 1962), що не відповідала специфіці й змісту рукописних документів та фондів.

У 60-70-х роках було закладено фундамент основних теоретичних засад Єдиної системи науково-довідкового апарату (далі - ЄСНДА) як комплексу облікових документів і архівних довідників, пов'язаних єдиною методологічною, організаційною та методичною основою, що забезпечує облік і наукову класифікацію документальних матеріалів за складом, змістом та місцезнаходженням [11]. Рукописні підрозділи бібліотек не охоплювалися цими процесами внаслідок іншої відомчої підпорядкованості.

Положенням про Державний архівний фонд (далі - ДАФ) СРСР 1958, 1980 рр. до складу ДАФ включалися рукописні фонди музеїв, бібліотек Міністерства культури. З 80-х років розпочався процес інтенсивного переведення рукописних підрозділів на архівні правила, а відповідно - й основні положення ЄСНДА, з урахуванням специфіки видів облікових документів та рукописних довідників. Рукописні підрозділи у 80-х роках прилаштовують свої правила до Правил роботи державних архівів СРСР (М., 1984).

У 80-90-х роках розвиваються науково-практичні засади камеральної археографії, активізується діяльність з публікації архівних довідників як в архівах, так і в рукописних підрозділах бібліотек. Друкуються численні археографічні покажчики, огляди фондів та тематичні картотеки, що створюються за видовою, функціональною, інституційною ознаками, предметно-тематичним принципом. Виникають умови для подальшого спільного розвитку НДА архівів та рукописних підрозділів.

У державних архівах процес формування системи каталогів відбувався повільніше, ніж у рукописних підрозділах бібліотек. Централізація, що характеризувала розвиток архівної справи у

20-х роках в Радянському Союзі, за міжнародним визнанням, мала позитивні наслідки для правового утвердження поняття Державного архівного фонду. Здійснювалося правове регулювання його структури, розвитку нормативно-правової бази діяльності архівів, установлювалися єдині уніфіковані правила комплектування, описання, формування, обліку, зберігання архівного фонду та послідовне впровадження їх у практику. Централізація дала змогу визначити єдині підходи й правила щодо формування НДА. Стрижневим питанням його створення, як і в бібліотеках, було описування документів. Камерально-археографічна практика мала в Україні давні традиції, але вона поширювалася, в основному, на актові книги. В практичній діяльності архівістів у 20-30-х роках відчувалася гостра потреба в методичному забезпеченні описових робіт. Постали питання вироблення раціональної форми описання різних груп документів з урахуванням завдань того часу - зареєструвати та облікувати якомога більше фондів. Основне завдання тодішніх державних архівів - облік і зберігання документів - сприяло розвитку довідників, що виконували лише функції обліку описів. Тільки з середини 30-х років розпочалося тематичне описування архівних документів у зв'язку з активізацією їхнього використання. У процесі виявлення документальних джерел до пам'ятних дат створювалися тематичні картотеки, які потім ставали складовою предметно-тематичних каталогів. Окремо питання щодо каталогізації документів в архівах не ставилося.

- Інтенсифікація процесу використання документів ДАФ СРСР, передусім для відбудови народного господарства України в повоєнний час, виявлення документів до знаменних подій - 50-річчя революції 1905-1907 рр., 50-річчя КПРС, 300-річчя возз'єднання України з Росією та ін. призвело до усвідомлення необхідності підготовки нових довідників про склад і зміст документів ДАФ СРСР - путівників, каталогів тощо. У ході виявлення документів в архівах формувалися предметно-тематичні каталоги, які в майбутньому стали основою систематичних.

Положення про ДАФ Союзу РСР 1958 р. зафіксувало пряму залежність створення окремих типів довідників НДА від потреб використання. Були розроблені єдині методологічні та методичні засади каталогізації, класифікаційні схеми документів. Теоретичне та науково-практичне вирішення цих питань здійснювалося на загальносоюзному рівні. Наприкінці 50-х років розпочалися експериментальні роботи з каталогізації в Центральному державному архіві Жовтневої революції та соціалістичного будівництва УРСР (нині - ЦДАВО України) і Чернігівському облдержархіві. Новий напрям роботи державних архівів вимагав

теоретичного осмислення і спрямування на вирішення практичних завдань. Уже в перспективному плані розвитку архівної справи на 1959-1965 рр. передбачався перехід від стихійної, здійснюваної головним чином при тематичному виявленні документів і виконанні тематичних запитів, каталогізації, до планового створення предметно-тематичних каталогів на документи ДАФ, що зберігалися в архівах України [12]. Тоді й розпочалася підготовка систематичних каталогів. Методичні вказівки Архівного управління при Раді Міністрів УРСР «Про каталогізацію документальних матеріалів державних архівів УРСР» [13] визначали головні етапи роботи з каталогізації, рекомендували основний тип каталогу в державному архіві - систематичний, а також створення іменного і географічного каталогів. Схема єдиної класифікації документних матеріалів ДАФ СРСР у каталогах державних архівів (радянський період) 1962 р. стала організаційним підґрунтям побудови систематичних каталогів.

У 1961-1963 рр. в архівах було тематично розроблено 307 тис. од. збереження (близько 2% усіх документів) [14]. Система науково-довідкового апарату (СНДА) структурувалася за функціями довідників: довідники з обліку, довідники зі змісту та допоміжний НДА. СНДА архіву розглядалася як складова ЄСНДА, тобто система НДА кожного архіву була підсистемою ЄСНДА ДАФ СРСР. Кожен архів повинен був мати комплекс обов'язкових довідників, які забезпечували б необхідну повноту й наукову достовірність відомостей про склад і зміст документів та їх пошук [15]. Головна увага приділялася організації та методиці створення й удосконалення основних типів НДА, передусім описів та каталогів. Предметно-тематичні каталоги розглядалися як складова систематичних. Найближчим часом передбачалося створення в архівах систематичних та іменних каталогів на основні, найважливіші фонди.

На початку 60-х років в архівній системі масово розпочалося створення систематичних каталогів, де інформація групувалася у відповідності з СЕК: деякі архіви розробляли власні класифікаційні схеми для систематичних каталогів, переважно на фонди дорадянського періоду. Темпи каталогізації постійно зростали. У цей період було здійснено перші кроки і в напрямі впровадження в практику роботи архівів досягнень техніки. Так, ЦДІА УРСР у м. Києві ще 1967 р. зробив спробу перевести певний масив систематичного каталогу на перфокарти, застосовуючи механізований пошук інформації, однак цей експеримент не був доведений до кінця [16].

«Основні правила роботи державних архівів СРСР» 1984 р. узагальнювали багаторічний досвід розвитку СНДА, уніфікували основні методо-

логічні та методичні принципи її створення. У Правилах розвивалися й уточнювалися поняття, пов'язані з НДА, його склад. Елементами СНДА були визначені: архівні описи, список фондів, каталоги, путівники, покажчики, огляди та механізовані й автоматизовані інформаційно-пошукові системи, подавалася методика складання описових статей до кожного типу архівного довідника. «Основні правила» і донині є базовим методичним документом щодо створення системи НДА, зокрема каталогів архівів. В архівній справі каталог - міжфондовий довідник, де інформацію про зміст документів згруповано за предметами (темами, галузями) і розташовано за прийнятою для нього схемою класифікації [17].

У результаті тематичного опрацювання фондів усі державні архіви мають каталоги, різні за цільовим призначенням та структурою, але пов'язані між собою і доповнюють один одного. Це дає змогу здійснювати багатоаспектний пошук документної інформації. Основним видом каталогу є систематичний. Залежно від науково-історичної цінності документів каталогізація проводиться методом подокументного, поодиначного та групового описування. Найпоширеніший метод - подокументний. Кількість карток у каталогах держархівів за останні 15 років збільшилася майже вдвічі, однак це суттєво не вплинуло на їх інформативність. Аналізуючи діяльність архівів зі створення каталогів за даними звітів, паспортів, а також виходячи з досвіду автора цих рядків, підкреслимо, що не завжди в архівах чітко продумано організацію цієї роботи та необхідність створення того чи іншого виду каталогу. Безперечно, що не всі фонди повинні каталогізуватися. Повну інформацію про склад та зміст таких фондів можна отримати шляхом удосконалення описів, зокрема складання до них різних видів покажчиків. У зв'язку з цим правомірно виникає питання про доцільність створення в деяких архівах систематичних каталогів, що потребує окремого дослідження.

Дуже часто в архівах існує формальний підхід до розроблення каталогів та складання каталожних карток. Для збільшення кількісних показників звертаються до легших засобів поповнення каталогів - поодиначного описування, «попутної» каталогізації, що призводить до створення великої кількості дублетних, низькоінформативних карток, які не використовуються.

Важливе місце в організації каталогів посідають проблеми класифікації документної інформації. В основу класифікаційного поділу діючих схем покладено ідеологічні міркування, вироблені за радянських часів, де не відбито сучасні концепції і схеми історичного розвитку українського народу, що сьогодні робить їх непридатними для вико-

ристання. Отже, проблема розроблення схем класифікації інформації архівних документів є нагальною і потребує якнайшвидшого вирішення.

Порівняно з іншими типами довідників, наприклад з оглядами, каталоги охоплюють значну кількість документів. Основним видом каталогу в архівах є систематичний. Зупинимося на його місці в системі НДА архіву. Аналіз звітних документів держархівів показує, що сьогодні систематичний каталог не виконує повною мірою свого призначення як джерела інформації, рідко використовується споживачами. І причини слід шукати не тільки в невисокій якості каталогізації. До основних вад систематичного каталогу можна віднести значне відставання темпів каталогізації від темпів комплектування архівів документами, недоліки в класифікаційній схемі, недостатню деталізацію описання, неточність та суб'єктивізм у індексуванні інформації карток, формалізм при плануванні та звітності при каталогізації. Нерідко відсоток включених до каталогу карток штучно підвищується за рахунок групового описування. Групові анотації мають право на існування, але їх не можна розглядати як основну можливість поповнення систематичного каталогу. Сама ідея створення систематичного каталогу не може бути реалізована практично. Жоден архів не в змозі подати відомості про всі документи, що в ньому зберігаються. Щодо СЄК, то вона завжди буде неповною та недосконалою. В самій ідеї систематичного каталогу, а відповідно і в практичній її реалізації, порушено діалектичний зв'язок між загальним та частковим. На практиці для визначення неповторності документа необхідно знати зміст включених у відповідну рубрику інших документів, а це нереально. Складніше завдання стоїть перед тим, хто індексує інформацію на картці, і не знає всього змісту документа, але зобов'язаний визначити, до якої точно групи треба віднести цей документ. Усе, чим користується працівник - це картка та СЄК. По суті, проблема систематичного каталогу є вислідом механічного перенесення його з бібліотечної практики до архівної. Аналогом книги в архіві має стати архівний фонд, а не документ. Констатовані недоліки систематичного каталогу зумовлені помилковою концепцією його побудови. Тому будь-які спроби вдосконалити цей довідник, у тому числі і його автоматизація, не дасть належного ефекту, не ліквідує значну частину недоліків. Обчислювальна техніка не в змозі покращити якість будь-якого довідника. Кількість каталожних карток постійно зростає, втім відсоток введених до каталогу документів залишається досить низьким. Таким чином, як інформаційно-пошукова система, побудована на базі систематичного каталогу,

буде неефективною, бо подає інформацію не про всі документи, що зберігаються в архіві, а лише про включені до каталогу. Отже, систематичний каталог в архіві можна без втрат замінити предметно-тематичним у поєднанні з іменним та географічним. Основним довідником мають залишитися описи, що підтверджує сучасна архівна практика. Каталоги як детальніші довідники, безперечно, слід створювати за окремими, добре обгрунтованими темами. Ця ідея не нова. Архівісти-практики неодноразово висловлювали таку думку, але в умовах жорсткої централізації архівної системи та адміністративно-командного

управління галуззю реалізувати її було неможливо.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що існуюча система каталогів в архівах та рукописних підрозділах бібліотек демонструє низький рівень організації й використання і неспроможна виконувати функції щодо надання повноцінної інформації про склад та зміст архівних і рукописних фондів, а тому спільним завданням архівознавства, книгознавства й бібліотекознавства є розроблення методологічних та методичних засад створення сучасної системи каталогів на належному науково-інформаційному рівні.

1. Інститут рукопису НБУВ, ф.33, оп.1, од.зб.№2807.
2. Архів НБУВ, оп.1, спр.62, арк.87-88 зв.
3. Там само, спр.33, арк.53-53 зв.
4. *Абрамов К.И.* История библиотечного дела в СССР. - М., 1980. - С.212.
5. Архів НБУВ, оп.1, спр.115, арк.44.
6. *Дубровіна Л.А., Онищенко О.С.* Історія Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського: 1918-1941. - К.: НБУВ, 1998. - С.210-215.
7. Архів НБУВ, оп.1, спр.140, арк.44.
8. *Амбарцумян З.И.* Основные вопросы теории каталогов советских библиотек // Библиотекарь. - 1951. - №4. - С.27-32.
9. История Центральной научной библиотеки Академии наук Украинской ССР. - К., 1979. - С.140.
10. *Калиберда Н.* Система обслуговування у Державній публічній бібліотеці УРСР (1948-1965) // Рукописна та книжкова спадщина. - К., 1998. - Вип.4. - С.48-50.
11. *Боряк Г.В.* Національна архівна спадщина України та

- державний реєстр «Археографічна україніка»: Архівні документальні ресурси та науково-інформаційні системи. - К.: ІР ЦНБ ім.Вернадського, ГАУ при Кабінеті Міністрів України, 1995. - 347 с.
12. Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління МВС УРСР. - К., 1959. - №1(39). - С.6.
13. О каталогизации документальных материалов государственных архивов УССР: Метод. указания. - К.: АУ УРСР, 1962. - 27 с.
14. Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР. - К., 1964. - №6(68). - С.9.
15. Основные правила работы государственных архивов СССР. - М.: ГАУ СССР, 1962. - С.5.
16. *Власова Т.П.* До питання про створення перфокаталогів в архіві і механізації пошуку інформації // Третя респ. наук. конф. з архівознавства та інших спец. іст. дисциплін. - К., 1968. - С.189-205.
17. Основные правила работы государственных архивов СССР. - М.: ГАУ СССР, 1984. - С.80.

Коротко

Кожний п'ятий читач, як свідчить статистика, на Хмельниччині не має бажання розлучитися з потрібною книгою. Звичайно, це створює неприємності для тих, хто не може одержати ту чи іншу замовлену літературу. Проблема з боржниками загострюється через те, що, як правило, книжки, котрі користуються підвищеним попитом, бібліотека має в одному примірнику.

Але бібліотеки потерпають не тільки від боржників, які стали справжнісіньким злом, а й від дедалі зростаючої кількості крадіжок. Так і не було, на жаль, знайдено зловмисників, котрі побили вікна та вдерлися до бібліотеки сільгосптехнікуму, що в Кам'янці-Подільському (збитки становлять 800 грн.). Однак не пощастило злочинцям, які обікрали дитячу бібліотеку в с. Плужному Ізяславського р-ну. Строк покарання їм визначить суд.

* * *

Відродження художнього оформлення української літератури, конструювання та ілюстрування навчальної, що нині зовсім занепало, - актуальна тема семінару, який було проведено Всеукраїнським фондом сприяння розвитку книговидання і преси, міжнародним фондом «Відродження», державним видавництвом «Преса України», видавничим домом «Генеза» та видавничим центром «Друк» при редакції «Демократична Україна».

Безперечно, було порушено нагальні проблеми, зокрема конструювання і макетування книг, альбомів, журналів, удосконалення професійного рівня виконавців.

Чи то з причини поганої реклами, чи то з якихось інших причин, але найзацікавленіші й ті, які найбільше сьогодні потерпають, йдеться про наукові видавництва, про редакції наукових журналів, а про них говорилося на семінарі, вже вкотре не були поінформовані щодо, в принципі, вельми корисного заходу.

* * *

Свою бібліотеку (створена в 1938 р.) видавництво «Преса України» вважає однією з найразковіших не тільки в Києві, а й в усій Україні. Це свідчить про те, наскільки високо цінують її значення у власному професійному житті журналісти найбільшого видавництва країни. Фонд бібліотеки - майже шістьдесят тисяч книжок. Працює і філіал, що обслуговує працівників однієї з друкарень. Бібліотека видає приблизно шість тисяч довідок на рік.

На бібліотечному «посту» відмінно несе службу завбібліотекою Світлана Святун (25 років стажу), 20 років трудиться тут Тетяна Хімочка.

З розумінням до інформаційного центру ставиться керівництво видавництва, яке відшукує можливості виділяти гроші на поповнення книжкового фонду, на передплату періодичних видань.